

**Η ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ (29 ΜΑΪΟΥ 1453)
ΑΙΤΙΑ, ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ**

•••

Ιωάννης Δ. Κακουδάκης
Αντιστράτηγος

Διευθυντής της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού/ΓΕΣ και
Πρόεδρος της Ελληνικής Επιτροπής Στρατιωτικής
Ιστορίας/ΓΕΕΘΑ

**«Το την πόλιν σοι δούναι ουτ'
εμόν έστι ούτ' άλλου των
κατοικούντων εν ταύτη· κοινή
γάρ γνώμη πάντες αυτοπροαι-
ρέτως αποθανούμεν και ου
φεισόμεθα της ζωής ημών!»**

(Μιχαήλ Δούκας,
XXXIX, 1)

(Το να σου παραδώσω την πόλη
ούτε σε εμένα ανήκει ούτε σε
κανέναν άλλο από αυτούς που την
κατοικούν· γιατί είναι κοινή από-
φαση όλοι να πεθάνουμε με τη
θέλησή μας και δεν λυπόμαστε για
τη ζωή μας!)

Αυτή ήταν η γενναία απάντηση του τελευταίου αυτοκράτορα του Βυζαντίου Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου, στις δελεαστικές προτάσεις του Σουλτάνου Μωάμεθ Β΄ στην πύλη του Αγίου Ρωμανού, ο οποίος με τελεσίγραφο του ζητούσε:

**«Ή καταλιπέιν την πόλιν και
απελθείν ένθα και βούλει μετά των
σων αρχόντων και υπαρχόντων ή
αντιστήναι και συν τη ζωή και τα
υπάρχοντα απολέσεις, σύ τε και οι
μετά σου.»**

(ή εγκαταλείπεις την πόλη και
φεύγεις με τη θέλησή σου μαζί με τους
άρχοντες και τα υπάρχοντά σου, ή
αντιστέκεσαι και χάνεις και τη ζωή και
τα υπάρχοντα, τα δικά σου και αυτών
που σε ακολουθούν.)

Η απάντηση αυτή ήταν μια από τις πιο ρωμαλέες και γόνιμες αντιδράσεις της ελληνικής ψυχής. Ήταν ένα επιπλέον ΟΧΙ στην αλυσίδα των πολλών που συνδέουν άρρηκτα διαμέσου των αιώνων την εθνική και ιστορική μας πορεία. Ωστόσο, ήταν και το κύκνειο άσμα μιας μεγάλης και λαμπρής αυτοκρατορίας, η οποία για πάνω από χίλια χρόνια φώτιζε και παίδευε τον κόσμο. Μιας αυτοκρατορίας που δημιουργήθηκε από τη λαμπρότητα του Μεγάλου Κων/νου Α΄, γιου της Ελένης, και χάθηκε πάλι με τη γενναιότητα του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου, Ελένης Δραγάση γιου πάλι.

«Κωνσταντίνος γαρ, ευτυχής βασιλεύς, Ελένης υιός, ανέστησε τε ταύτην και εις άκρον ευδαιμονίας και τύχης επήρε, και πάλιν επί Κωνσταντίνου, δυστυχούς βασιλέως, Ελένης υιού, εάλω τε και εις εσχάτην δουλείαν τε και κακοδαιμονίαν κατήχθη.»

(Κριτόβουλος ο Ίμβριος-Υμνητής του Μωάμεθ Β΄)

Και έτσι επαληθεύτηκε η προφητεία, ότι θα πέσει η Πόλη, όταν θα είναι αυτοκράτορας Κωνσταντίνος, γιος Ελένης.

Το 324 μ.Χ. ο Μέγας Κωνσταντίνος αποφάσισε να δημιουργήσει μια νέα πρωτεύουσα για να σώσει την Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Κατάλληλο μέρος για να στεγάσει το νέο αυτοκράτορα θεωρήθηκε η περιοχή της Πολίχνης του Βυζαντίου, μιας πόλης με στρατηγική θέση που ένωνε την Ανατολή με τη Δύση και το Βορρά με το Νότο. Όταν έγιναν τα εγκαίνια της Κωνσταντινούπολης, της Νέας Ρώμης, την 11η Μαΐου του 330 μ.Χ., κανείς δεν φανταζόταν ότι η πόλη αυτή θα αποτελούσε το κέντρο της οικουμένης που θα γοήτευε φίλους και εχθρούς με τη δόξα και το μεγαλείο της. Η «*Επτάλοφος πόλη*», με τις εκκλησίες της, τον πλούτο και τη μεγαλοπρέπειά της, αποτέλεσε μια συνεχή πρόκληση για όλους τους πολιτισμένους και μη λαούς, οι οποίοι κινούνταν στα βόρεια και ανατολικά σύνορά της. Όλοι όμως γνώριζαν και τα ισχυρά, απόρθητα, θεοδοσιακά τείχη που προστάτευαν τη Βασιλεύουσα, παρέχοντάς της προστασία, ασφάλεια και δύναμη. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε, πως και τις 22 φορές που η Πόλη πολιορκήθηκε, οι πολιορκητές της καταστράφηκαν. Λογικά, λοιπόν, είχε δημιουργηθεί ο θρύλος πως η Κωνσταντινούπολη δεν πρόκειται να αλωθεί ποτέ! Ακόμα και όταν η Πόλη πολιορκούνταν από τους Φράγκους σταυροφόρους το 1204 χρειάστηκε η προδοσία από Βυζαντινούς αξιωματούχους για να πέσει! Η άλωση της Κωνσταντινούπολης στις 12 Απριλίου 1204 αποτέλεσε την αφετηρία του οριστικού της τέλους.

Η Κωνσταντινούπολη και η Βυζαντινή Αυτοκρατορία για περίπου μια χιλιετία αποτελούσαν το προπύργιο του χριστιανισμού και του πολιτισμού. Όλοι οι εχθροί της χριστιανοσύνης χάνονταν μπροστά στα τείχη της Κωνσταντινούπολης. Οι Πέρσες και οι Άβαροι το 626, οι Ρώσοι το 860 και οι Βούλγαροι το 917. Οι σημαντικότερες όμως πολιορκίες, που καθόρισαν την ύπαρξη και το μέλλον τόσο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, όσο και της χριστιανικής Ευρώπης, ήταν αυτές των Αράβων το 674 και το 717 μ.Χ. Ωστόσο, η Κωνσταντινούπολη ήταν εκείνη που μετέδωσε το χριστιανισμό στην Ευρώπη, ήταν εκείνη που διαφύλαξε και διέδωσε στον τότε γνωστό κόσμο τις γνώσεις των αρχαίων φιλοσόφων. Δίκαια, λοιπόν, χαρακτηρίστηκε ως *«ο μοναδικός φάρος που έλαμπε μέσα στο σκοτάδι του Μεσαίωνα»*.

Η αρχή του τέλους της κραταιάς αυτοκρατορίας άρχισε, όπως προείπα, όταν οι Φράγκοι άλωσαν για πρώτη φορά την Κωνσταντινούπολη το 1204. Η φρικτή λεηλασία τότε της Βασιλεύουσας από τους σταυροφόρους στέρησε την πόλη από τα συσσωρευμένα αμύθητα πλούτη και τους ανεξάντλητους θησαυρούς τέχνης που είχε. Στην περίοδο της Φραγκοκρατίας όλοι αυτοί οι θησαυροί αφαιρέθηκαν από το οργανικό τους σύνολο και κόσμησαν τα μεγάλα κέντρα της Δύσης. Ακόμα και όταν η Πόλη ανακτήθηκε από τον στρατηγό τού Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγου, Αλέξιο Στρατηγόπουλο το 1261, δεν μπόρεσε να αποκτήσει την παλαιά της δύναμη. Αντίθετα, τα προβλήματα που είχε να αντιμετωπίσει η Κωνσταντινούπολη ήταν τεράστια. Η οικονομική κατάσταση στην οποία είχε περιέλθει η αυτοκρατορία ήταν φρικτή. Η εξαφάνιση της μικρής, ελεύθερης γεωργικής ιδιοκτησίας, η οποία στήριζε οικονομικά και στρατιωτικά το Βυζάντιο στα χρόνια της κυριαρχίας του, είχε ως αποτέλεσμα να καταπιέζονται οι πληθυσμοί της υπαίθρου καθώς και η κεντρική διοίκηση. Έτσι, με τη μετατροπή των μικροκαλλιεργητών σε δουλοπάροικους, επιταχύνθηκε η πτώση του Βυζαντίου. Παράλληλα, με τη χορήγηση εμπορικών προνομίων στις ιταλικές πόλεις, το βυζαντινό εμπόριο και η ναυτιλία παρήκμασαν.

Και στο στρατιωτικό τομέα τα λάθη των τελευταίων Βυζαντινών αυτοκρατόρων ήταν μεγάλα και καταστροφικά. Η παραμέληση του ναυτικού, που αποτελούσε τη δύναμη της αυτοκρατορίας και είχε καταστήσει τη Μεσόγειο θάλασσα *«βυζαντινή λίμνη»*, οδήγησε στη δημιουργία νέων ναυτικών δυνάμεων που αντικατέστησαν την αυτοκρατορία, τόσο εμπορικά, όσο και στρατιωτικά. Επιπλέον, οι βυζαντινοί αυτοκράτορες αντικατέστησαν τον εθνικό βυζαντινό στρατό, που αποτελούσε το

φόβητρο των εχθρών του Βυζαντίου, με μισθοφόρους που δεν γνώριζαν καν την ιστορία της αυτοκρατορίας και το μόνο που τους ενδιέφερε ήταν το χρήμα. Οι άνθρωποι αυτοί δεν δίστασαν να παρατήσουν την Κωνσταντινούπολη και να συστρατευθούν με τους Οθωμανούς, όταν πια φαινόταν πως οι μέρες της Πόλης ήταν λίγες.

Η ελάττωση του πληθυσμού στις ανατολικές περιοχές της αυτοκρατορίας και η έλλειψη ικανού στρατού είχαν ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη ενός νέου κράτους, του Οθωμανικού. Μέσα σε λίγα χρόνια το μικρό αυτό κρατίδιο κατάφερε να κυριαρχήσει στην πλουσιότερη επαρχία του Βυζαντίου, τη Μικρά Ασία, και μέσα σε περίπου 50 χρόνια οι Τούρκοι είχαν φτάσει στα Βαλκάνια.

Το Βυζάντιο άργησε να αντιληφθεί τον κίνδυνο και πλέον η κατάσταση είχε ξεφύγει από τον έλεγχό του. Όταν το 1354 οι Τούρκοι κατέλαβαν την Καλλίπολη στη Θράκη, η προέλασή τους στα Βαλκάνια ήταν εύκολη. Οι ελεύθερες βυζαντινές περιοχές έπεφταν διαδοχικά στα χέρια των Τούρκων με την αυτοκρατορία ανήμπορη να αντιδράσει. Αυτή η ραγδαία εξάπλωση του οθωμανικού κράτους οδήγησε τους Παλαιολόγους, τους τελευταίους αυτοκράτορες του Βυζαντίου, να στραφούν για βοήθεια στη Δύση. Για να επιτευχθεί όμως συμφωνία, έπρεπε να υποχωρήσει η Ανατολική Εκκλησία στις αξιώσεις της Δυτικής, αναγνωρίζοντας το πρωτείο του Πάπα. Οι Παλαιολόγοι, καθώς και πολλοί ανώτεροι κληρικοί και αξιωματούχοι, μπροστά στον κίνδυνο να χαθεί η αυτοκρατορία, δέχθηκαν να κάνουν αυτή τη θυσία και να αναγνωρίσουν τα πρωτεία του Πάπα, οδηγώντας τις δυο Εκκλησίες στην ένωση. Έτσι, το 1439 στη σύνοδο της Φλωρεντίας, υπογράφηκε και από τα δύο μέρη η Ένωση των Εκκλησιών. Ο λαός όμως και το μεγαλύτερο μέρος του κλήρου ήταν αντίθετο σ' αυτή την ένωση και την πολέμησαν με βιαιότητα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, παραμονές της πολιορκίας της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους, η Πόλη να μαστίζεται από εμφύλιες συγκρούσεις μεταξύ Ενωτικών και Ανθενωτικών. Παράλληλα, ο Σουλτάνος Μουράτ Β΄ συνέχιζε την κατάκτηση των Βαλκανίων, ενώ ο Δεσπότης του Μυστρά και αδερφός του αυτοκράτορα Ιωάννη Η΄ Παλαιολόγου, Κωνσταντίνος Παλαιολόγος (ο μετέπειτα αυτοκράτορας), αντιστεκόταν ηρωικά στον Τούρκο κατακτητή.

Το 1449 ο Κωνσταντίνος διαδέχθηκε στο θρόνο τον αδερφό του και προετοίμασε την Πόλη για τη διαφαινόμενη πολιορκία. Έμελλε να είναι ο τελευταίος υπερασπιστής της μακροβιότερης και ισχυρότερης αυτοκρατορίας, αλλά και ο πιο υπερήφανος και γενναίος απ' όλους τους προκατόχους του!

Το 1451 τον Σουλτάνο Μουράτ Β΄ διαδέχτηκε στο θρόνο ο γιος του Μωάμεθ Β΄, σε ηλικία 21 ετών, ο επονομαζόμενος «Πορθητής» και αποκαλούμενος από τους Τούρκους Μεχμέτ «Φατίχ», δηλαδή «κοντοπόδαρος». Ο Μωάμεθ ήταν ένας πολύ φιλόδοξος σουλτάνος, που θα εκπλήρωνε το χρησμό του προφήτη Μωάμεθ, ότι «*όποιος κατακτήσει την Κωνσταντινούπολη, αυτός θα είναι και ο μεγαλύτερος στρατηγός!*». Έτσι, ο Μωάμεθ άρχισε τις προετοιμασίες για την πολιορκία της Βασιλεύουσας. Η δημιουργία του ισχυρού φρουρίου Ρούμελη Χισάρ στον Εύξεινο Πόντο, η συγκέντρωση μεγάλων στρατιωτικών μονάδων, και η κατασκευή του ισχυρού πυροβόλου από τον ειδικό μηχανικό Ουρβανό για να καταστραφούν τα τείχη, ήταν σοβαρές ενδείξεις ότι δεν θα αργούσε ο νεαρός Σουλτάνος να επιτεθεί.

Και ο Κωνσταντίνος όμως δεν έμεινε άπραγος. Ο αυτοκράτορας, που εκτός από τόλμη και γενναιότητα χαρακτηριζόταν και από σύνεση, άρχισε να επισκευάζει τα τείχη της Πόλης, που είχαν μείνει παραμελημένα από τους προηγούμενους αυτοκράτορες, και απηύθυνε έκκληση βοήθειας στη Δύση, βοήθεια που δυστυχώς, δεν έφτασε ποτέ. Ελάχιστοι ήταν οι εθελοντές που απάντησαν στο κάλεσμά του. Η άμυνα του κράτους ανατέθηκε στον Γενουάτη Στρατηγό Ιωάννη Ιουστινιάνι. Αν και είναι δύσκολο να υπολογίσουμε τον ακριβή αριθμό των δυνάμεων, τόσο των Βυζαντινών, όσο και των Τούρκων, εντούτοις θεωρούμε σήμερα πως οι δυνάμεις των Τούρκων ήταν περίπου 260.000 άνδρες ή κατ' άλλες πηγές 400.000 ή 700.000 άνδρες και 420 πλοία, ενώ των Βυζαντινών ήταν περίπου 9.000 μαχητές, από τους οποίους οι 4.000 ήταν ξένοι μισθοφόροι, και μόλις 39 πλοία, από τα οποία 12 μόνο ήταν ελληνικά. Αναλογία δυνάμεων 1:29 υπέρ των Τούρκων. Ήταν λοιπόν φανερό ότι οι Βυζαντινοί βρίσκονταν σε δυσχερέστατη θέση και ότι μόνο το θάρρος και η ανδρεία, δεν θα τους έσωζαν. Δυστυχώς, η μοίρα της Πόλης ήταν καταδικασμένη.

Στις 5 του Απρίλη του 1453, ο Μωάμεθ εμφανίστηκε μπροστά από τα τείχη της Κωνσταντινούπολης και άρχισε να τα προσβάλλει. Όσα από τα τείχη καταστρέφονταν ξαναχτίζονταν αμέσως από τους υπερασπιστές της. Στις 18 του ίδιου μήνα ο Μωάμεθ έκανε την πρώτη του έφοδο, η οποία αποκρούστηκε σθεναρά από τον ικανότατο Στρατηγό Ιουστινιάνι. Στις 20 Απριλίου, 4 ελληνικά πλοία με πλοίαρχο τον Φλαντανελά, κατάφεραν να μπουν στο λιμάνι της Κωνσταντινούπολης και να βυθίσουν αρκετά από τα τουρκικά πλοία. Υπολογίζεται ότι πνίγηκαν περίπου 12.000 Τούρκοι. Το κατόρθωμα αυτό γέμισε με θάρρος τους γενναίους υπερασπιστές της Πόλης. Ο ίδιος ο Σουλτάνος, που παρακολουθούσε τη

ναυμαχία, βλέποντας τη νίκη του μικρού ελληνικού στόλου, οργισμένος μπήκε με το άλογό του μες στη θάλασσα. Στις 22 όμως Απριλίου ο Μωάμεθ με μια σπουδαία στρατηγική κίνηση, έσφιξε ακόμα πιο πολύ τον κλοιό γύρω από την πολιορκούμενη Πόλη. Ο αυτοκράτορας μάταια ανέμενε βοήθεια από τη Δύση. Παρόλα αυτά, αρνήθηκε γενναία την πρόταση του Μωάμεθ να φύγει από την Πόλη και να ζήσει ελεύθερος στο Μυστρά. Μετά από όλα αυτά ο Σουλτάνος ετοιμάστηκε για τη μεγάλη επίθεση.

Στις 28 Μαΐου 1453 ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος εισήλθε στο ναό της Αγίας Σοφίας και μετάλαβε των αχράντων μυστηρίων, μέσα σε πλήθος πιστών που τον επευφημούσε. Είναι δύσκολο να περιγράψει κανείς τις σκηνές που ακολούθησαν. Ο Φραντζής, ο ιστορικός της Άλωσης (και μετέπειτα μοναχός (1462) με το όνομα Γρηγόριος στη Μονή Προφήτη Ηλία της Κέρκυρας), αναφέρει: *«ει και από ξύλου ή εκ πέτρας άνθρωπος ην, ουκ ηδύνατο μη θρηνησαι»*. (Ακόμα και άνθρωπος από ξύλο ή από πέτρα φτιαγμένος, δεν μπορούσε να μη θρηνησει.) Όλοι οι κάτοικοι της Πόλης, ευγενείς και φτωχοί, ορθόδοξοι και καθολικοί, Ενωτικοί και Ανθενωτικοί, Έλληνες και ξένοι πήραν μέρος στη μεγάλη λιτανεία. Ο αυτοκράτορας, με λόγια φλογερά, προσπάθησε να εμψυχήσει μέσα στην ψυχή των πολεμιστών του το θάρρος και την ελπίδα. Οι πολεμιστές πήραν τις θέσεις τους και ο ίδιος ο αυτοκράτορας, έφιππος, κατέλαβε θέση πολεμιστή μπροστά στην Πύλη του Αγίου Ρωμανού. Από την άλλη πλευρά, ο Μωάμεθ, μετά την απόρριψη των ευνοϊκών προτάσεών του από τον Κωνσταντίνο, ανήγγειλε στους στρατιώτες του πως τα αμύθητα πλούτη της Πόλης θα είναι δικά τους, και όλοι οι κάτοικοι της Βασιλεύουσας στη διάθεσή τους.

Ξημερώματα Τρίτης, 29 Μαΐου 1453, ο Μωάμεθ εξαπέλυσε με τον αμέτρητο στρατό του την επίθεση. Οι τρεις πρώτες επιθέσεις των Τούρκων αποκρούστηκαν με επιτυχία. Οι αποτυχίες των Τούρκων γέννησαν την ελπίδα στους Έλληνες. Όλοι μάχονταν. Η Πόλη άντεχε! Ο ίδιος ο αυτοκράτορας φώναζε στους στρατιώτες του εμψυχώνοντάς τους: *«Αδέρφια, δικιά μας είναι η νίκη!»* Όμως στο τέλος της τρίτης, άκαρπης επίθεσης των Τούρκων, η ψυχή της άμυνας, ο γενναίος Στρατηγός Ιωάννης Λουσινιάνι, τραυματίστηκε. Αρνήθηκε στην αρχή να αποχωρήσει, αλλά τελικά αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το πεδίο της μάχης, όταν το τραύμα του χειροτέρευσε. Παράλληλα, κάποιοι Τούρκοι στρατιώτες, βρήκαν ανοιχτή μια μικρή πύλη, την Κερκόπορτα, και εισήλθαν στην Πόλη περίπου 50 Τούρκοι, οι οποίοι όμως κατόρθωσαν να δημιουργήσουν σύγχυση και πανικό με οδυνηρές διαστάσεις. Πολλοί στρατιώτες, βλέποντας

τους Τούρκους πίσω τους, νόμισαν πως η Πόλη έπεσε και τότε ακούστηκε η τραγική κραυγή, που έμελλε ακόμα και σήμερα να προκαλεί ρίγος στους Έλληνες: «*Η ΠΟΛΙΣ ΕΑΛΩ!*» Ο πανικός κυριάρχησε στις ψυχές των πολιορκημένων. Οι μισθοφόροι μαχητές πίστεψαν πως προδόθηκαν και εγκατέλειψαν τις θέσεις τους, καταφεύγοντας στα πλοία για να σωθούν. Μάταια, ο Κωνσταντίνος όρμησε με λίγους γενναίους στρατιώτες πάνω στους εχθρούς, και τελικά, σαν απλός στρατιώτης μαχόμενος, έπεσε ηρωικά. Να πώς ο ιστορικός της άλωσης Δούκας, περιγράφει το θάνατο του Παλαιολόγου:

«ο βασιλεύς ουν ..., ιστάμενος βαστάζων σπάθην και ασπίδα, είπε λόγον λύπης άξιον -«ουκ έστι τις των Χριστιανών του λαβείν την κεφαλήν μου απ' εμού;»- ην γαρ μονώτατος απολειφθείς. Τότε εις των Τούρκων, δους αυτώ κατά πρόσωπον και πλήξας, και αυτός τω Τούρκω ετέραν εχαρίσατο· των όπισθεν δ' έτερος καιρίαν δους πληγήν, έπεσε κατά γης· ου γαρ ήδεισαν ότι ο βασιλεύς εστιν, αλλ' ως κοινόν στρατιώτην τούτον θανατώσαντες αφήκαν». Και μόνο την άλλη μέρα αναγνώρισαν το ακέφαλο πτώμα του, από τα αετοφόρα πορφυρά πέδιλά του, και τον αετό, επίσης, κεντημένο στις κάλτσες και τυπωμένο στις περικνημίδες του. Ο Μωάμεθ, αναγνωρίζοντας τη γενναιότητά του, τον έθαψε με αυτοκρατορικές τιμές! Το μεγαλείο του όμως ποτέ δεν πέθανε, συνεχίζει να ζει μέσα στις ελληνικές ψυχές, ως ο «μαρμαρωμένος βασιλιάς», όπως θέλει να τον διασώσει ο θρύλος.

Την όλη κατάσταση επιδείνωσε ο σοβαρός τραυματισμός του Γενοβέζου Στρατηγού Ιωάννη Ιουστινιάνι, και η αποχώρησή του από την άμυνα της πόλης, ήταν μοιραία. Μέχρι τότε, όλες οι έφοδοι των Οθωμανών είχαν αποκρουστεί με επιτυχία, σε μια υπεράνθρωπη προσπάθεια τόσο του στρατού, όσο και των πολιτών, που έτρεξαν να βοηθήσουν. Δυστυχώς όμως, η Πόλη, ύστερα από 54 ημέρες και νύκτες αγώνα, δεν άντεξε. Έπεσε στις 14.30 της Τρίτης 29 Μαΐου 1453.

Το τι επακολούθησε, δεν περιγράφεται!!! Ο αυτόπτης μάρτυρας Ιατρός Νικολό Μπάρμπαρα γράφει: «...*Το αίμα έτρεχε στη γη σαν βρόχινο νερό, το οποίο πλημμύριζε τα ρείθρα των δρόμων*».

Οι συνέπειες της Άλωσης ήταν μεγάλες και οδυνηρές, τόσο για τον Ελληνισμό, όσο και για τον υπόλοιπο κόσμο. Τερματίστηκε ένας περίλαμπρος πολιτισμός, που φώτιζε τον κόσμο μέσα από το σκοτάδι του Μεσαίωνα, για χίλια και πλέον χρόνια. Οι τέχνες, τα

γράμματα, η φιλοσοφία είχαν βρει καταφύγιο στο φιλόξενο Βυζάντιο και εκεί γνώρισαν τη μεγαλύτερη άνθησή τους. Άνθρωποι του πνεύματος, όπως ο Μάρκος Ευγενικός, ο Γρηγόριος Σχολάριος, ο Γεώργιος Γεμιστός (ή Πλήθωνας) κ.ά., δρούσαν ακόμα και όταν η Αυτοκρατορία βρισκόταν στη δύση της. Δεν θα ήταν υπερβολή, αν λέγαμε ότι τον καιρό της πολιτικής και στρατιωτικής της παρακμής, η Βυζαντινή Αυτοκρατορία γνώρισε μια πρωτόγνωρη πνευματική ακμή, που αποτέλεσε και την τελευταία δέσμη σοφίας προς την άξεστη Δύση. Με την Άλωση άρχισε μια περίοδος βαρύτατης σκλαβιάς για τους Έλληνες, μιας σκλαβιάς που **κράτησε περίπου 400 χρόνια..**

Παράλληλα, άρχισε και ο οικονομικός μαρασμός των Ελλήνων εξαιτίας της αρπαγής των εύφορων κτημάτων από τους Τούρκους. Όσον αφορά το εμπόριο, είχε την ίδια τύχη με τις υπόλοιπες ασχολίες των Ελλήνων. Οι τελευταίοι έμποροι εξαφανίστηκαν από τη θάλασσα, τερματίζοντας έτσι μια ιστορία αιώνων, και τη θέση τους κατέλαβαν οι λαοί της Δύσης..

Η νέα τάξη πραγμάτων ανάγκασε τους περισσότερους Έλληνες λογίους να μεταναστεύσουν στη Δύση και να μεταλαμπαδεύσουν εκεί τη σοφία τους. Παρόλα αυτά όμως, οι Έλληνες αυτοί δεν ξέχασαν ποτέ τη σκλαβωμένη τους πατρίδα, άλλα από τη νέα τους θέση, ως καθηγητές σπουδαίων πανεπιστημίων, έκαναν γνωστή στους Δυτικούς την ελληνική γλώσσα και παιδεία, ιδρύοντας παράλληλα πολλά ελληνικά σχολεία. Ο Εμμανουήλ Χρυσολωράς, ο Μιχαήλ Χωνιάτης και ο Γεώργιος Τραπεζούντιος είναι μερικοί από τους μεγάλους Έλληνες λόγιους που ξεκίνησαν την ελληνική διδασκαλία στη Δύση. Έτσι, η αναγέννηση της αρχαιότητας, που ξεκίνησε στην Κωνσταντινούπολη την εποχή των Παλαιολόγων και ανακόπηκε από τις τούρκικες κατακτήσεις, συνεχίστηκε τώρα στις μεγάλες πόλεις της Δύσης, από τους εκεί εγκατεστημένους Έλληνες, οι οποίοι αποτέλεσαν τους προδρόμους της ευρωπαϊκής αναγέννησης. Οι Τούρκοι, αναγνωρίζοντας τη σπουδαία μόρφωση των Κωνσταντινουπολιτών, και τις διοικητικές τους ικανότητες, προτιμούσαν Έλληνες σε υψηλά διοικητικά αξιώματα. Παράλληλα, παρουσιάστηκε μια εθνική συνένωση του Ελληνισμού, που οδήγησε στη δημιουργία εθνικής και πολιτιστικής ταυτότητας. Είναι φανερό, πως οι Έλληνες, αμέσως μετά την Άλωση, αντιλήφθηκαν τον κίνδυνο αλλοίωσης της φυλετικής φυσιογνωμίας τους από τους Τούρκους και βρήκαν τρόπους να ενωθούν μεταξύ τους, αφήνοντας πίσω τις διαφορές του παρελθόντος. Πράγματι, τις τελευταίες μέρες του, το Βυζάντιο αντιμετώπιζε πολλές εμφύλιες συγκρούσεις, οι οποίες το

είχαν εξασθενήσει σημαντικά. Τώρα όμως οι Έλληνες ενωμένοι, αντιμετώπισαν τις δυσκολίες της σκλαβιάς. Στην ένωση αυτή σημαντικό ρόλο έπαιξε η Ορθόδοξη Εκκλησία, που αποτέλεσε το κέντρο της εθνικής και πνευματικής ύπαρξης και συντήρησης του Ελληνισμού. Η ίδρυση της Μεγάλης του Γένους Σχολής στην Κωνσταντινούπολη από τον Πατριάρχη Σχολάριο, αποτέλεσε σημείο αναφοράς για την πνευματική ανάταση του Γένους. Η μακροχρόνια υποδούλωση των Ελλήνων και η πνευματική καθοδήγηση της Εκκλησίας έδωσαν νέα ζωτικότητα στο έθνος, τόνωσαν τον εθνισμό του και εμπόδισαν την αφομοίωσή του με τους στυγνούς Ασιάτες. Και όταν ήρθε το πλήρωμα του χρόνου, όλο το Έθνος, προετοιμασμένο από καιρό, μπόρεσε και αποτίναξε τον τούρκικο ζυγό.

Οι συνέπειες της Άλωσης έγιναν αισθητές και στον υπόλοιπο κόσμο.. Οι Ευρωπαίοι γρήγορα θα κατανοούσαν τη σημασία του Βυζαντίου, αφού οι Τούρκοι δεν σταμάτησαν μόνο στη Βαλκανική, αλλά συνέχισαν, προελαύνοντας και στην Ευρώπη. Μόνο μετά την ήττα των Οθωμανών μπροστά στα τείχη της Βιέννης το 1683, οι Ευρωπαίοι μπόρεσαν να ανασάνουν ελεύθερα. Δυστυχώς, κανένας Δυτικός δεν είχε αντιληφθεί τον επικείμενο κίνδυνο

Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης ανάγκασε τη Δύση να βρει νέους δρόμους για τα εμπορικά κέντρα της Ανατολής, αφού με την κυριαρχία των Οθωμανών στην Ανατολική Ευρώπη, οι χερσαίοι εμπορικοί δρόμοι χάθηκαν. Έτσι, παρατηρήθηκε ανάπτυξη της ναυτιλίας για αναζήτηση νέων διόδων προς τις χώρες της Ανατολής μέσω του Ατλαντικού ωκεανού, καθώς και η ανακάλυψη νέων ηπείρων, όπως της Αμερικής και της Αυστραλίας. Με την πτώση της Κωνσταντινούπολης, η Ανατολική Ευρώπη απομακρύνθηκε από τη Δύση, που αναδείχθηκε σε πρωτοπόρο εμπορική αλλά και πνευματική δύναμη..

Οι συνέπειες της Άλωσης επέδρασαν σ' όλο τον κόσμο, όπως χαρακτηριστικά έγραψε ο Στέφαν Τσβάιχ: *«Η ανθρωπότητα δεν θα μπορέσει να εκτιμήσει ποτέ σ' όλη του την έκταση το κακό που μπήκε από την Κερκόπορτα εκείνη τη μοιραία ώρα, ούτε το τι έχασε ο κόσμος του πνεύματος με την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης, της Αλεξάνδρειας και του Βυζαντίου...»*.

Από τη μικρή ανάλυση των αιτίων και των συνεπειών της Άλωσης προκύπτουν συνεκδοχικά και τα γενικά διδάγματα:

- Οι ισχυρές Στρατιωτικές Δυνάμεις αποτελούν την εγγύηση της ζωής ενός έθνους, της ακεραιότητας, της ασφάλειας και της

αποτροπής κάθε εχθρού και κάθε επιβουλέα από οπουδήποτε και αν προέρχεται.

- Δεν αρκούν το ηθικό, η ανδρεία, το θάρρος και οι άλλες στρατιωτικές αρετές, χρειάζεται και η δύναμη (το έμπυχο δυναμικό, τα μέσα, οι εξοπλισμοί η καλή οργάνωση και η άρτια εκπαίδευση).

- Το «ΟΧΙ» του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου ήταν μια ιστορική συνέχεια και συνέπεια της αντίδρασης του Έθνους μας σε δύσκολες καταστάσεις δια μέσου των αιώνων

- Η πνευματική δύναμη ενός λαού σφραγίζει την αιωνιότητα, τον πολιτισμό και το μεγαλείο του, διαχρονικά και ανεξίτηλα. Ο Άγγλος Βυζαντινολόγος Στήβεν Ράνσιμαν το αποτύπωσε στο βιβλίο του γράφοντας: «... όχι μόνο οι Έλληνες, αλλά και όλοι οι κληρονόμοι του Χριστιανικού πολιτισμού οφείλουμε να ενθουμούμεθα με ευγνωμοσύνη την Αυτοκρατορία, η οποία έσβησε προ μισής χιλιετηρίδας...».

- Η διχόνοια και στην περίπτωση της Άλωσης υπήρξε «δολερή».

- Οι μεγαλύτερες συμφορές στην ανθρωπότητα προέκυψαν από τις θρησκευτικές αντιθέσεις. Η άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204 από τους Σταυροφόρους, υπήρξε η αρχή του κακού και το μοιραίο πλήγμα.

Έτσι, η Κωνσταντινούπολη, αφού διέγραψε μια πορεία 1123 ετών και 18 ημερών (11 Μαΐου 330 - 29 Μαΐου 1453), έπεσε την αποφράδα εκείνη Τρίτη στις 29 Μαΐου 1453, και μετά από μια ηρωική αντίσταση 54 ημερών (5 Απριλίου - 29 Μαΐου), εξαιτίας της παραμέλησης του στρατού και του ναυτικού. Δυστυχώς, για μια ακόμη φορά, η διχόνοια, η κατάρα της διαίρεσης, ο εγωισμός, η φιλοπρωτία, οι αχαλίνωτες φιλοδοξίες και οι προσωπικές αρχομανίες των τελευταίων κυρίως, αυτοκρατόρων, οδήγησαν στη μοιραία καταστροφή της Κωνσταντινούπολης.

Η Αιώνια Πόλη, η «πασών των Πόλεων κεφαλή», το «κέντρον των τεσσάρων μερών του κόσμου», η «Κωνσταντίνου Πόλις»: «ε ά λ ω!». Ερημώθηκε, λεηλατήθηκε, βεβηλώθηκε και ατιμάστηκε. Ο νεκρός Αυτοκράτορας Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος, έβγαινε μέσα από τις στάχτες της ρημαγμένης Πόλης, σαν ο «Μαρμαρωμένος Βασιλιάς», και έγινε η Σημαία, ο Θυρέός και η ευχή «και στην Πόλη», που οδήγησαν στην ανάσταση του Γένους το 1821.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Α. Αλεξίου, Γενική Ιστορία.
2. Γεωργίου Φραντζή, «*Εάλω η Πόλις*», Τόμος 1, Εκδόσεις Βεργίνα, Αθήνα.
3. Ιστορία Εικονογραφημένη, Ιανουάριος 1978.
4. Ιστορία Εικονογραφημένη, Τόμος Α, Ιούνιος 1996.
5. «*ΙΣΤΟΡΙΚΑ*» Εφημερίδας «*Ελευθεροτυπία*», Τεύχος 32, Αθήνα, 25 Μαΐου 2000.
6. Μιχαήλ Δούκα, «*Εάλω η Πόλις*», Τόμος 2, Εκδόσεις Βεργίνα, Αθήνα
7. Νικολό Μπάρμπαρο «*Εάλω η Πόλις*», Τόμος 2, Εκδόσεις Βεργίνα, Αθήνα.
8. Στήβεν Ράνσιμαν, «*Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης*», Εκδόσεις Μπεργάδη, Αθήνα 1979.
9. Στρατιωτική Επιθεώρηση, Μάιος 1984.
10. Στρατιωτική Επιθεώρηση, Μάιος 1987.